

p30konkor.com

نام و نام خانوادگی :

عنوان آزمون : فنون ۱۲ درس ۲

پایه تحصیلی :

زمان آزمون :

نام دبیر :

تاریخ برگزاری

ردیف	لطفا پاسخ سوالات را روی همین برگ بنویسید	بارم						
۱	<p>نشانه‌های هجایی کدام بیت را می‌توان به دو صورت «همسان و ناهمسان» برش آوایی زد؟ نظم کدام برش بر دیگری برتری دارد؟</p> <p>الف) چون جام شفق موج زند خون به دل من / با این همه، دور از تو مرا چهره زردی است</p> <p>ب) ترک گدایی مکن که گنج بیابی / از نظر رهروی که در گذر آید</p> <p>پاسخ: ۱ گزینه الف</p> <p>همسان یا «مستفعل مستفعل مستفعل فعلن»</p>	سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-خردادماه ۱۴۰۳						
۲	<p>در ابیات زیر انواع وزن «همسان تک‌لختی، همسان دولختی و ناهمسان» را مشخص کنید.</p> <p>الف) هر کاو نظری دارد با یار کمان ابرو / باید که سپر باشد پیش همه پیکان‌ها</p> <p>ب) این مه که چون منیژه لب چاه می‌نشست / گریان به تازیانه افراسیاب رفت</p> <p>ج) ز کوی یار می‌آید نسیم باد نوروزی / از این باد ار مدد خواهی چراغ دل برافروزی</p> <p>پاسخ: ۱ الف) همسان دولختی ب) ناهمسان ج) همسان تک‌لختی</p>	سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-خردادماه ۱۴۰۳						
۳	<p>وزن پاره دوم سروده نیمایی زیر را بنویسید.</p> <p>«می‌تراود مهتاب می‌درخشد شبتاب»</p> <p>پاسخ: ۱ می‌درخشد: فاعلاتن (ص ۱۰۵) شبتاب: فعلن (ص ۱۰۵)</p>	سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-دی ماه ۱۴۰۲						
۴	<p>وزن مصراع «جانا نظری که ناتوانم»، «مُسْتَفْلُ فاعلات مُستف» است. اگر هجاهای این مصراع را به گونه‌ای دیگر برش بزنیم، وزن آن‌چه خواهد بود؟</p> <p>پاسخ: ۱ مفعول مفاعِلن فَعولُن (ص ۲۸)</p>	سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-دی ماه ۱۴۰۲						
۵	<p>نوع وزن مناسب با هر بیت را از ستون مقابل برگزینید.</p> <table><tr><td>الف) به حسن و خُلق و وفا کس به یار ما نرسد / تو را در این سخن انکار کار ما نرسد</td><td>۱- همسان</td></tr><tr><td>ب) چه زخم چو نای هر دم، ز نوای شوق او دم / که لسان غیب خوش‌تر، بنوازد این نوا را</td><td>۲- ناهمسان</td></tr><tr><td>پ) نرگس از چشمک زدن شد فتنه در صحن چمن / شیوه‌های چشم جادوی توام آمد به یاد</td><td>۳- همسان دولختی</td></tr></table> <p>پاسخ: ۱ الف) ۲ (ص ۲۳) ب) ۳ (ص ۳۴) پ) ۱ (ص ۳۵)</p>	الف) به حسن و خُلق و وفا کس به یار ما نرسد / تو را در این سخن انکار کار ما نرسد	۱- همسان	ب) چه زخم چو نای هر دم، ز نوای شوق او دم / که لسان غیب خوش‌تر، بنوازد این نوا را	۲- ناهمسان	پ) نرگس از چشمک زدن شد فتنه در صحن چمن / شیوه‌های چشم جادوی توام آمد به یاد	۳- همسان دولختی	سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-دی ماه ۱۴۰۲
الف) به حسن و خُلق و وفا کس به یار ما نرسد / تو را در این سخن انکار کار ما نرسد	۱- همسان							
ب) چه زخم چو نای هر دم، ز نوای شوق او دم / که لسان غیب خوش‌تر، بنوازد این نوا را	۲- ناهمسان							
پ) نرگس از چشمک زدن شد فتنه در صحن چمن / شیوه‌های چشم جادوی توام آمد به یاد	۳- همسان دولختی							

۶	<p>کدامیک از واژگان زیر با واژه «چاهسار» هموزن است؟</p> <p>۱) مردستان ۲) سکه‌زن ۳) زادسرو ۴) جوانمرد</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-شهریورماه ۱۴۰۲</p> <p>پاسخ: ۳ گزینه ۳ پاسخ صحیح است. (درس ۲ ص ۲۲)</p>
۷	<p>نشانه‌های هجایی کدام گزینه را می‌توان به دو گونه، جدا و سازماندهی کرد؟ وزن هر دو گونه آن را بنویسید.</p> <p>الف) هر که تأمل نکند در جواب / بیشتر آید سخنش، ناصواب ب) زین خلق پرشکایت گریان شدم ملول / آن‌های هوی و نعره مستانم آرزوست</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-شهریورماه ۱۴۰۲</p> <p>پاسخ: ۱ گزینه ب</p> <p>مستفعّلن مفاعل مستفعّلن فعل / مفعول فاعلات مفاعیل فاعلن (درس ۲ ص ۲۵)</p>
۸	<p>وزن سومین پایه آوایی، در بیت زیر چیست؟</p> <p>«اگر چه حُسن‌فروشان به جلوه آمده‌اند / کسی به حُسن و ملاحِت به یار ما نرسد»</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-شهریورماه ۱۴۰۲</p> <p>پاسخ: ۱ مفاعِلن (درس ۲ ص ۲۳)</p>
۹	<p>وزن کدام مصراع در مقابل آن درست نوشته شده است؟</p> <p>الف) دریافت که مبتلای عشقم (مفعول مفاعلن فعولن) ب) لختی بخند خنده گل زیباست (مفعول فاعلات مفاعیل فاعلن)</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-خردادماه ۱۴۰۲</p> <p>پاسخ: ۱ گزینه الف (درس ۲ ص ۲۲ تا ۲۸)</p>
۱۰	<p>از بیت‌های زیر، برای انواع وزن «همسان تک‌لختی، ناهمسان و همسان دولختی» یک نمونه انتخاب کنید.</p> <p>الف) گر این چنین به خاک وطن شب سحر کنم / خاک وطن چو رفت، چه خاکی به سر کنم؟ ب) هوای خود چو نهادم رضای او چو گزیدم / جهان و هرچه در او جز به کام خویش ندیدم ج) فصل گل می‌گذرد هم‌نفسان بهر خدا / بنشینید به باغی و مرا یاد کنید</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-خردادماه ۱۴۰۲</p> <p>پاسخ: ۱ الف) ناهمسان ب) همسان دولختی ج) همسان تک‌لختی (ص ۲۲ تا ۲۸)</p>
۱۱	<p>کدامیک از ابیات زیر، دو «برش آوایی» دارند؟</p> <p>الف) دلم گرفته از این روزها دلم تنگ است / میان ما و رسیدن هزار فرسنگ است ب) تا رفت مرا از نظر آن چشم جهان‌بین / کس واقف ما نیست که از دیده چه‌ها رفت</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-دی ماه ۱۴۰۱</p> <p>پاسخ: ۱ گزینه ب (ص ۲۶)</p>

۱۲	<p>وزن بیت زیر در کدام گزینه درست آمده است؟ «به حُسن خلق و وفا کس به یار ما نرسد / تو را در این سخن انکار کار ما نرسد»</p> <p>۱) فاعلاتن مفاعیلن فعلن ۲) فَعولن فَعولن فَعولن فَعولن ۳) مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیل ۴) مفاعیلن فَعلاتن مفاعیلن فَعْلن</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-دی ماه ۱۴۰۱</p> <p>پاسخ: ۴ گزینه ۴ پاسخ صحیح است. (ص ۲۳)</p>
۱۳	<p>دومین پایهٔ آوایی کدام مصراع «فَعلاتن» است؟ الف) فلک با تنگ چشمان گوشهٔ چشم دگر دارد ب) سبک‌سری که زند پیش بحر لاف وجود</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-دی ماه ۱۴۰۱</p> <p>پاسخ: ۱ گزینه ب یا مفاعیلن فَعلاتن مفاعیلن فعلن (درس ۲)</p>
۱۴	<p>«وزن واژهٔ» شعر زیر را بنویسید. «بیا ره‌توشه برداریم / قدم در راه بی‌برگشت بگذاریم / ببینیم آسمانِ «هر کجا» آیا همین رنگ است؟»</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-خردادماه ۱۴۰۱</p> <p>پاسخ: ۱ مفاعیلن (ص ۸۱ - ۸۲)</p>
۱۵	<p>بیت «دی شیخ با چراغ همی گشت گرد شهر / کز دیو و دَد ملولم و انسانم آرزوست» بر وزن «مستفعلن مفاعیلن مستفعلن فعل» است؛ برش آوایی دوم این بیت کدامیک از موارد زیر است؟ الف) فاعلاتن مفاعیلن فعلن ب) مفاعیلن فَعلاتن مفاعیلن فعلن ج) مفعولُ مفاعیلن مفاعیلن د) مفعولُ فاعلاتُ مفاعیلُ فاعْلن</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-خردادماه ۱۴۰۱</p> <p>پاسخ: ۱ د یا مفعولُ فاعلاتُ مفاعیلُ فاعْلن (ص ۲۵)</p>
۱۶	<p>وزن کدامیک از ابیات زیر متفاوت است؟ الف) جانا نظری که ناتوانم / بخشا که به لب رسید جانم ب) گشته‌ام در جهان و آخر کار / دلبری برگزیده‌ام که می‌پرس ج) ای سرو بلند قامت دوست / وه وه که شمایلِت چه نیکوست</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-خردادماه ۱۴۰۱</p> <p>پاسخ: ۱ ب یا گشته‌ام در جهان و آخر کار / دلبری برگزیده‌ام که می‌پرس (ص ۲۷ و ۲۸)</p>
۱۷	<p>نام «بحر» کدامیک از بیت‌های زیر با بقیه متفاوت است؟ الف) هر که چیزی دوست دارد جان و دل بر وی گمارد / هر که محرابش تو باشی، سر ز خلوت برنیارد ب) غمش در نهان‌خانهٔ دل نشیند / به نازی که لیلی به محمل نشیند ج) عمر گویندم که ضایع می‌کنی با خوب‌رویان / وان‌که منظوری ندارد، عمر ضایع می‌گذارد!</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-شهریورماه ۱۴۰۱</p> <p>پاسخ: ۱ گزینهٔ ب یا «غمش در نهان‌خانهٔ دل نشیند ...» (ص ۱۰۷ - ۱۰۸)</p>

۱۸	<p>برای هریک از بیت‌های زیر، یکی از وزن‌های داخل کمانک (همسان دولختی - همسان تک‌لختی - ناهمسان) را انتخاب کنید.</p> <p>الف) نشود فاش کسی آنچه میان من و توس / تا اشارات نظر نامهرسان من و توس ب) ما سرخوشان مست دل از دست داده‌ایم / همراز عشق و هم‌نفس جام باده‌ایم ج) ای صبح شب‌نشینان جانم به طاقت آمد / از بس که دیر ماندی چون شام روزه‌داران</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-شهریورماه ۱۴۰۱</p> <p>پاسخ: ۱ الف) همسان تک‌لختی ب) ناهمسان ج) همسان دولختی (ص ۲۲)</p>
۱۹	<p>برای هریک از ابیات زیر، یکی از وزن‌های داخل کمانک را انتخاب کنید.</p> <p>(ناهمسان - همسان دولختی - همسان تک‌لختی)</p> <p>الف) پیش از من و تو بسیار بودند و نقش بستند / دیوار زندگی را زین‌گونه یادگاران ب) در غم ما روزها بی‌گاه شد / روزها با سوزها همراه شد ج) ماه فروماند از جمال محمّد / سرو نباشد به اعتدال محمّد</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-دی ماه ۱۴۰۰</p> <p>پاسخ: ۱ الف) همسان دولختی ب) همسان تک‌لختی ج) ناهمسان (ص ۲۴)</p>
۲۰	<p>کدام یک از ابیات زیر، دو برش آوایی ندارد؟ (با دو وزن خوانده نمی‌شود؟)</p> <p>الف) از کرده‌ی خویشتن پشیمانم / جز توبه ره دگر نمی‌دانم ب) درد عشقی کشیده‌ام که می‌رس / زهر هجری چشیده‌ام که می‌رس</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-دی ماه ۱۴۰۰</p> <p>پاسخ: ۱ ب) درد عشقی کشیده‌ام که می‌رس / زهر هجری چشیده‌ام که می‌رس (ص ۲۲ و ۲۵ و ۲۶)</p>
۲۱	<p>پاسخ درست را از داخل کمانک انتخاب کنید.</p> <p>الف) روی خوبت آیتی از لطف بر ما کشف کرد / زان زمان جز لطف و خوبی نیست در تفسیر ما (همسان دولختی - همسان) ب) درد عشقی کشیده‌ام که می‌رس / زهر هجری چشیده‌ام که می‌رس (ناهمسان - همسان) ج) همه شب در این امیدم که نسیم صبحگاهی / به پیام آشنایی، بنوازد آشنا را (همسان دولختی - ناهمسان)</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-شهریورماه ۱۴۰۰</p> <p>پاسخ: ۱ الف) همسان ب) ناهمسان ج) همسان دولختی (ص ۲۲ تا ۲۶)</p>
۲۲	<p>وزن کدام یک از ابیات زیر، با بیت: «چون جام شفق موج زند خون به دل من / با این همه دور از تو مرا چهره‌ی زردی است» متفاوت است؟</p> <p>الف) هرگز وجود حاضر غایب شنیده‌ای؟ / من در میان جمع و دلم جای دیگر است ب) هنگام وداع تو ز بس گریه که کردم / دور از رخ تو چشم مرا نور نمانده است</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-شهریورماه ۱۴۰۰</p> <p>پاسخ: ۱ الف یا «هرگز وجود حاضر غایب شنیده‌ای؟ / من در میان جمع و دلم جای دیگر است» (ص ۲۶)</p>

۲۳	<p>برای بیت: «از گرده‌ی خویشتن پشیمانم / جز توبه ره دگر نمی‌دانم» کدام‌یک از وزن‌ها، <u>یادریست</u> است؟</p> <p>الف) مفعولُ مفاعِلن مفاعِلن ب) مستفعلُ فاعِلاتُ مستفعل ج) مفتعلن فاعِلات مفتعلن فع</p> <p>پاسخ: ۱ ج یا مفتعلن فاعِلات مفتعلن فع (ص ۲۶ و ۲۵)</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-شهریورماه ۱۴۰۰</p>
۲۴	<p>برای بیت: «دل گفت وصالش به دعا باز توان یافت / عمری است که عمرم همه در کار دعا رفت» کدام وزن ترجیح <u>ندارد</u>؟</p> <p>الف) مفعولُ مفاعِلن مفاعِلن فعولن ب) مستفعلُ مستفعلُ مستفعلُ مستف</p> <p>پاسخ: ۱ الف) مفعولُ مفاعِلن مفاعِلن فعولن (ص ۲۶)</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-خردادماه ۱۴۰۰</p>
۲۵	<p>کدام‌یک از ابیات زیر، دو برش آوایی دارد (با دو وزن خوانده می‌شود)؟</p> <p>الف) ماه فرو ماند از جمال محمّد / سرو نباشد به اعتدال محمّد ب) بنمای رخ که باغ و گلستانم آرزوست / بگشای لب که قند فراوانم آرزوست.</p> <p>پاسخ: ۱ ب) یا بنمای رخ که باغ و گلستانم آرزوست / بگشای لب که قند فراوانم آرزوست (ص ۲۴)</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-خردادماه ۱۴۰۰</p>
۲۶	<p>بیت ادیب‌الممالک را از نظر قلمرو فکری تحلیل کنید.</p> <p>آتش حب‌الوطن چون شعله فروزد / از دل مؤمن کند به مجمره اسپند</p> <p>پاسخ: ۱ مفهوم این بیت، وطن‌دوستی است. وطن‌دوستی و علاقه به میهن، می‌تواند باعث بی‌قراری دائمی یک فرد باشد؛ زیرا همیشه نگران و بی‌تاب وطن خویش است. (اغراق در توصیف وطن‌دوستی)</p> <p>مسایل، تمرینات، فعالیتها و خودآزمایی های کتابهای درسی-پایه دوازدهم-علوم و فنون ادبی(۳)</p>

نشانه‌های هجایی بیت های زیر را به دو صورت برش بزنید؛ پس از تعیین پایه‌های آوایی، وزن هریک را بنویسید.

الف) ای سرو بلند قامت دوست / وه وه که شمایلت چه نیکوست! (سعدی)
 ب) لبخند تو خلاصه‌ی خوبی‌ها است / لختی بخند، خنده‌ی گل زیبا است (قیصر امین‌پور)

مسایل، تمرینات، فعالیتها و خودآزمایی های کتابهای درسی-پایه دوازدهم-علوم و فنون ادبی(۳)

پاسخ: ۱ الف) صورت نخست:

دوست	ت*	م	قا	د	لن	ب	و	سَر	ئی
کوست	نی	چ	لَت	ی	ما	شَ	کِ	وَه	وَه
فعل‌کن			فاعلات					مستفعل	

صورت دوم:

دوست	ت*	م	قا	د	لن	ب	و	سَر	ئی (ای)
کوست	نی	چ	لَت	ی	ما	شَ	کِ	وَه	وَه
فعل‌کن			مفاعِلن					مفعول	

ب) صورت نخست:

هاست	بی	خو	ی	صِ	لا	خُ	ت*	دِ	خَن	لَب
باست	زی	گِل	ی	دِ	خَن	د	خَن	بِ	تِی	لَخ
مفعول‌کن			مفاعِل						مستفعل‌کن	

صورت دوم:

هاست	بی	خو	ی	صِ	لا	خُ	ت*	دِ	خَن	لَب
باست	زی	گِل	ی	دِ	خَن	د	خَن	بِ	تِی	لَخ
مفاعیلن			فاعلات						مفعول	

(الف) همت طلب از باطن پیران سحرخیز / زیرا که یکی را ز دو عالم طلبیدند (فروغی بسطامی)
(ب) کشتی شکستگانیم، ای باد شرطه برخیز / باشد که بازینیم دیدار آشنا را (حافظ)

پاسخ: ۱ الف) صورت نخست:

مِتْ	طَ	لَ	بَزْ	بَا	طِ	نِ	پِی	رَا	نِ	سَ	حَرَ	خِزِ
زِی	رَا	کِی	کِی	رَا	زِی	دُ	عَا	لَمْ	طَ	لَ	بِی	دَنَدَ
مستفعل			مستفعل			مستفعل			فع لن			

ہم	مت	ط	ل	بز	با	ط	ن	پی	را	ن	س	حَر	خیز
زی	را	کِ	یِ	کی	را	زِ	دُ	عا	لم	ط	ل	بی	دند
مفعول				مفاعیل				مفاعیل				فعلون	

(ب) صورت نخست:

کِش	تِ	سِ	کَس	تِ	گَا	نِ*	مِ	بَا	دِ	شُر	طِ	بَر	خِز
بَا	شَد	کِ	بَا	ز	بِی	نَم	دِی	دَا	رِ	ءَا	شِ	نَا	رَا
مستفعلن				فعلون				مستفعلن				فعلون	

کِش	تِی	شِ	گَس	تِ	گا	نِی*	ئِی	با	دِ	شُر	طِ	بِر	خِیز
با	شَد	کِ	با	ز	بِی	ئِم	دِی	دا	رِ	ءِ	شِ	نا	را
مفعول				فاعلاتن				مفعول		فاعلاتن			

در پایان نیم‌مصراعِ اوزان دولختی (دوری)، همانند پایان مصراع عمل می‌شود. به این معنا که هجاهای کوتاه و کشیده در این هجا (پایان نیم‌مصراع) در هر حالتی، یک هجای بلند به شمار می‌آیند. این نکته در جداسازی هجاهای تشکیل‌دهنده‌ی یک بیت بسیار مهم است، زیرا باعث می‌شود با تقطیع نادرست، تعداد هجاهای دو مصراع، نابرابر شده یا وزن آن‌ها به دست نیاید.

<p>کدام بیت‌ها دو به دو از نظر وزن با هم یکسان‌اند؟ الف) چو بشنوی سخن اهل دل، مگو که خطاست / سخن‌شناس نه‌ای، جان من، خطا این‌جاست (حافظ) ب) جانا نظری که ناتوانم / بخشا که به لب رسید جانم (عراقی) پ) برداشته دل ز کار او بخت / درماند پدر به کار او سخت (نظامی) ت) بیا به خانه‌ی آلاله‌ها سری بزنیم / ز داغ با دل خود حرف دیگری بزنیم (قیصر امین‌پور)</p>	<p>مسایل، تمرینات، فعالیتها و خودآزمایی های کتابهای درسی-پایه دوازدهم-علوم و فنون ادبی(۳)</p>	<p>پاسخ: ۱ ابتدا وزن هر بیت را استخراج می‌کنیم: وزن گزینه‌ی الف: مفاعِلُنْ مَفاعِلُنْ مَفاعِلُنْ فَعْلُنْ وزن گزینه‌ی ب: مفعولُ مَفاعِلُنْ فَعولُنْ (مستفَعِلُ فاعِلاتُ فَعْلُنْ) وزن گزینه‌ی پ: مفعولُ مَفاعِلُنْ فَعولُنْ (مستفَعِلُ فاعِلاتُ فَعْلُنْ) وزن گزینه‌ی ت: مَفاعِلُنْ مَفاعِلُنْ مَفاعِلُنْ فَعْلُنْ بنابراین گزینه‌ی الف و پ با هم و گزینه‌های ب و ت نیز با یک‌دیگر هم‌وزنند.</p>	<p>۲۹</p>																																																																																							
<p>بیت‌های زیر را تقطیع هجایی کنید و مرز پایه‌های آوایی هر بیت را مشخص کنید. الف) با آن‌که جیب و جام من از مال و می تهی است / ما را فراغتی است که جمشید جم نداشت (فرخی یزدی) ب) آتش حب الوطن چو شعله فروزند / از دل مؤمن کند به مجمره اسپند (ادیب‌الممالک فراهانی)</p>	<p>مسایل، تمرینات، فعالیتها و خودآزمایی های کتابهای درسی-پایه دوازدهم-علوم و فنون ادبی(۳)</p>	<p>پاسخ: ۱ الف)</p> <table border="1"><tr><td>با</td><td>آ</td><td>ک</td><td>ج</td><td>ب</td><td>جا</td><td>م</td><td>م</td><td>ن</td><td>ما</td><td>ل</td><td>می</td><td>ت</td><td>هیست</td></tr><tr><td>ما</td><td>را</td><td>ف</td><td>را</td><td>ع</td><td>تی</td><td>ست</td><td>ک</td><td>ج</td><td>شی</td><td>د</td><td>ج</td><td>ن</td><td>داشت</td></tr><tr><td>مستفَعِلُنْ</td><td>مَفاعِلُنْ</td><td>مَفاعِلُنْ</td><td>مَفاعِلُنْ</td><td>مَفاعِلُنْ</td><td>مَفاعِلُنْ</td><td>مَفاعِلُنْ</td><td>مَفاعِلُنْ</td><td>مَفاعِلُنْ</td><td>مَفاعِلُنْ</td><td>مَفاعِلُنْ</td><td>مَفاعِلُنْ</td><td>مَفاعِلُنْ</td><td>فَعْلُنْ</td></tr></table> <p>ب)</p> <table border="1"><tr><td>ء (ا)</td><td>ت</td><td>ش</td><td>ح</td><td>ب</td><td>ل</td><td>و</td><td>ط</td><td>ن</td><td>ج</td><td>ش</td><td>ل</td><td>ف</td><td>رو</td><td>ز</td></tr><tr><td>عز (از)</td><td>د</td><td>ل</td><td>ه</td><td>م</td><td>ن</td><td>ک</td><td>ن</td><td>ب</td><td>م</td><td>م</td><td>ر</td><td>س</td><td>پ</td><td>ند</td></tr><tr><td>مفتَعِلُنْ</td><td>مَفاعِلاتُ</td><td>مَفاعِلاتُ</td><td>مَفاعِلاتُ</td><td>مَفاعِلاتُ</td><td>مَفاعِلاتُ</td><td>مَفاعِلاتُ</td><td>مَفاعِلاتُ</td><td>مَفاعِلاتُ</td><td>مَفاعِلاتُ</td><td>مَفاعِلاتُ</td><td>مَفاعِلاتُ</td><td>مَفاعِلاتُ</td><td>مَفاعِلاتُ</td><td>فَعْلُنْ</td></tr></table>	با	آ	ک	ج	ب	جا	م	م	ن	ما	ل	می	ت	هیست	ما	را	ف	را	ع	تی	ست	ک	ج	شی	د	ج	ن	داشت	مستفَعِلُنْ	مَفاعِلُنْ	مَفاعِلُنْ	مَفاعِلُنْ	مَفاعِلُنْ	مَفاعِلُنْ	مَفاعِلُنْ	مَفاعِلُنْ	مَفاعِلُنْ	مَفاعِلُنْ	مَفاعِلُنْ	مَفاعِلُنْ	مَفاعِلُنْ	فَعْلُنْ	ء (ا)	ت	ش	ح	ب	ل	و	ط	ن	ج	ش	ل	ف	رو	ز	عز (از)	د	ل	ه	م	ن	ک	ن	ب	م	م	ر	س	پ	ند	مفتَعِلُنْ	مَفاعِلاتُ	مَفاعِلاتُ	مَفاعِلاتُ	مَفاعِلاتُ	مَفاعِلاتُ	مَفاعِلاتُ	مَفاعِلاتُ	مَفاعِلاتُ	مَفاعِلاتُ	مَفاعِلاتُ	مَفاعِلاتُ	مَفاعِلاتُ	مَفاعِلاتُ	فَعْلُنْ	<p>۳۰</p>
با	آ	ک	ج	ب	جا	م	م	ن	ما	ل	می	ت	هیست																																																																													
ما	را	ف	را	ع	تی	ست	ک	ج	شی	د	ج	ن	داشت																																																																													
مستفَعِلُنْ	مَفاعِلُنْ	مَفاعِلُنْ	مَفاعِلُنْ	مَفاعِلُنْ	مَفاعِلُنْ	مَفاعِلُنْ	مَفاعِلُنْ	مَفاعِلُنْ	مَفاعِلُنْ	مَفاعِلُنْ	مَفاعِلُنْ	مَفاعِلُنْ	فَعْلُنْ																																																																													
ء (ا)	ت	ش	ح	ب	ل	و	ط	ن	ج	ش	ل	ف	رو	ز																																																																												
عز (از)	د	ل	ه	م	ن	ک	ن	ب	م	م	ر	س	پ	ند																																																																												
مفتَعِلُنْ	مَفاعِلاتُ	مَفاعِلاتُ	مَفاعِلاتُ	مَفاعِلاتُ	مَفاعِلاتُ	مَفاعِلاتُ	مَفاعِلاتُ	مَفاعِلاتُ	مَفاعِلاتُ	مَفاعِلاتُ	مَفاعِلاتُ	مَفاعِلاتُ	مَفاعِلاتُ	فَعْلُنْ																																																																												
<p>بیت‌های زیر را تقطیع هجایی کنید و مرز پایه‌های آوایی هر بیت را مشخص کنید. الف) راستی کن که راستان رستند / راستان در جهان قوی دستند (اوحدی مراغه‌ای) ب) محمّد کافرینش هست خاکش / هزاران آفرین بر جان پاکش (نظامی)</p>	<p>مسایل، تمرینات، فعالیتها و خودآزمایی های کتابهای درسی-پایه دوازدهم-علوم و فنون ادبی(۳)</p>	<p>پاسخ: ۱ الف)</p> <table border="1"><tr><td>را</td><td>س</td><td>تی</td><td>کن</td><td>ک</td><td>را</td><td>س</td><td>تا</td><td>ر</td><td>س</td><td>ت</td></tr><tr><td>را</td><td>س</td><td>تا</td><td>در</td><td>ج</td><td>هان</td><td>ق</td><td>وی</td><td>د</td><td>س</td><td>ت</td></tr><tr><td>فاعلاتن</td><td>مَفاعِلُنْ</td><td>مَفاعِلُنْ</td><td>مَفاعِلُنْ</td><td>مَفاعِلُنْ</td><td>مَفاعِلُنْ</td><td>مَفاعِلُنْ</td><td>مَفاعِلُنْ</td><td>مَفاعِلُنْ</td><td>مَفاعِلُنْ</td><td>مَفاعِلُنْ</td></tr></table> <p>ب)</p> <table border="1"><tr><td>م</td><td>ح</td><td>م</td><td>د</td><td>کا</td><td>ف</td><td>ری</td><td>ن</td><td>س</td><td>ت</td><td>خا</td><td>گ</td></tr><tr><td>ه</td><td>زا</td><td>را</td><td>ا</td><td>ف</td><td>ری</td><td>بر</td><td>جا</td><td>ن</td><td>پا</td><td>گ</td></tr><tr><td>مَفاعِلُنْ</td><td>مَفاعِلُنْ</td><td>مَفاعِلُنْ</td><td>مَفاعِلُنْ</td><td>مَفاعِلُنْ</td><td>مَفاعِلُنْ</td><td>مَفاعِلُنْ</td><td>مَفاعِلُنْ</td><td>مَفاعِلُنْ</td><td>مَفاعِلُنْ</td><td>مَفاعِلُنْ</td><td>مَفاعِلُنْ</td></tr></table>	را	س	تی	کن	ک	را	س	تا	ر	س	ت	را	س	تا	در	ج	هان	ق	وی	د	س	ت	فاعلاتن	مَفاعِلُنْ	مَفاعِلُنْ	مَفاعِلُنْ	مَفاعِلُنْ	مَفاعِلُنْ	مَفاعِلُنْ	مَفاعِلُنْ	مَفاعِلُنْ	مَفاعِلُنْ	مَفاعِلُنْ	م	ح	م	د	کا	ف	ری	ن	س	ت	خا	گ	ه	زا	را	ا	ف	ری	بر	جا	ن	پا	گ	مَفاعِلُنْ	مَفاعِلُنْ	مَفاعِلُنْ	مَفاعِلُنْ	مَفاعِلُنْ	مَفاعِلُنْ	مَفاعِلُنْ	مَفاعِلُنْ	مَفاعِلُنْ	مَفاعِلُنْ	مَفاعِلُنْ	مَفاعِلُنْ	<p>۳۱</p>																			
را	س	تی	کن	ک	را	س	تا	ر	س	ت																																																																																
را	س	تا	در	ج	هان	ق	وی	د	س	ت																																																																																
فاعلاتن	مَفاعِلُنْ	مَفاعِلُنْ	مَفاعِلُنْ	مَفاعِلُنْ	مَفاعِلُنْ	مَفاعِلُنْ	مَفاعِلُنْ	مَفاعِلُنْ	مَفاعِلُنْ	مَفاعِلُنْ																																																																																
م	ح	م	د	کا	ف	ری	ن	س	ت	خا	گ																																																																															
ه	زا	را	ا	ف	ری	بر	جا	ن	پا	گ																																																																																
مَفاعِلُنْ	مَفاعِلُنْ	مَفاعِلُنْ	مَفاعِلُنْ	مَفاعِلُنْ	مَفاعِلُنْ	مَفاعِلُنْ	مَفاعِلُنْ	مَفاعِلُنْ	مَفاعِلُنْ	مَفاعِلُنْ	مَفاعِلُنْ																																																																															

۱ گزینه الف

همسان یا «مستفعل مستفعل مستفعل فعلن»

۲ الف) همسان دولختی ب) ناهمسان ج) همسان تکلختی

۳ می‌درخشد: فاعلاتن (ص ۱۰۵) شب‌تاب: فعلن (ص ۱۰۵)

۴ مفعولُ مفاعِلُنْ فَعولُنْ (ص ۲۸)

۵ الف) ۲ (ص ۲۳) ب) ۳ (ص ۳۴) پ) ۱ (ص ۳۵)

۶ گزینه ۳ پاسخ صحیح است. (درس ۲ ص ۲۲)

۷ گزینه ب

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعل / مفعول فاعلات مفاعیل فاعلن (درس ۲ ص ۲۵)

۸ مفاعِلُنْ (درس ۲ ص ۲۳)

۹ گزینه الف (درس ۲ ص ۲۲ تا ۲۸)

۱۰ الف) ناهمسان

ب) همسان دولختی

ج) همسان تکلختی (ص ۲۲ تا ۲۸)

۱۱ گزینه ب (ص ۲۶)

۱۲ گزینه ۴ پاسخ صحیح است. (ص ۲۳)

۱۳ گزینه ب یا مفاعِلن فعلاتن مفاعِلن فعلن (درس ۲)

۱۴ مفاعِلن (ص ۸۱ - ۸۲)

۱۵ د یا مفعولُ فاعلاتُ مفاعِلُ فاعلن (ص ۲۵)

۱۶ ب یا گشته‌ام در جهان و آخر کار / دلبری برگزیده‌ام که می‌پرس (ص ۲۷ و ۲۸)

۱۷ گزینه ب یا «غمش در نهان‌خانه دل نشیند...» (ص ۱۰۷ - ۱۰۸)

۱۸ الف) همسان تک لختی

ب) ناهمسان

ج) همسان دولختی (ص ۲۲)

۱۹ الف) همسان دولختی

ب) همسان تکلختی

ج) ناهمسان (ص ۲۴)

۲۰ ب) درد عشقی کشیده‌ام که می‌رس / زهر هجری چشیده‌ام که می‌رس (ص ۲۲ و ۲۵ و ۲۶)

۲۱ الف) همسان

ب) ناهمسان

ج) همسان دولختی (ص ۲۲ تا ۲۶)

۲۲ الف یا «هرگز وجود حاضر غایب شنیده‌ای؟ / من در میان جمع و دلم جای دیگر است» (ص ۲۶)

۲۳ ج یا مفتعلن فاعلات مفتعلن فع (ص ۲۶ و ۲۵)

۲۴ الف) مفعول مفاعیل مفاعیل فاعولن (ص ۲۶)

۲۵ ب) یا بنمای رخ که باغ و گلستانم آرزوست / بگشای لب که قند فراوانم آرزوست (ص ۲۴)

۲۶ مفهوم این بیت، وطن‌دوستی است. وطن‌دوستی و علاقه به میهن، می‌تواند باعث بی‌قراری دائمی یک فرد باشد؛ زیرا همیشه نگران و بی‌تاب وطن خویش است. (اغراق در توصیف وطن‌دوستی)

دوست	بِ*	م	قا	د	لن	بِ	وِ	سَر	ءِی
کوست	نِی	چ	لَت	ی	ما	شَ	کِ	وَه	وَه
فعل کن		فاعلات				مستفعل			

صورت دوم:

دوست	بِ*	م	قا	د	لن	بِ	وِ	سَر	ءِی (ای)
کوست	نِی	چ	لَت	ی	ما	شَ	کِ	وَه	وَه
فعل کن		مفاعیلن				مفعول			

ب) صورت نخست:

هاست	بِی	خو	ی	صِ	لا	خُ	تُ*	دِ	خَن	لَب
باست	زِی	گِل	ی	دِ	خَن	د	خَن	بِ	تِی	لَخ
مفعول کن		مفاعیل				مستفعل کن				

صورت دوم:

هاست	بِی	خو	ی	صِ	لا	خُ	تُ*	دِ	خَن	لَب
باست	زِی	گِل	ی	دِ	خَن	د	خَن	بِ	تِی	لَخ
مفاعیلن		فاعلات				مفعول				

هم	مَت	ط	ل	بَز	با	ط	ن	پی	را	ن	سَن	حَر	خیز
زی	را	کِ	ی	کی	را	زِ	دُ	عا	لَم	ط	ل	بی	دَند
	مستفعل			مستفعل				مستفعل				فعل	لن

صورت دوم:

هم	مَت	ط	ل	بَز	با	ط	ن	پی	را	ن	سَن	حَر	خیز
زی	را	کِ	ی	کی	را	زِ	دُ	عا	لَم	ط	ل	بی	دَند
	مفعول			مفاعیل				مفاعیل				فعل	لن

* در علم عروض، صورت دوم جداسازی در نام‌گذاری اوزان عروضی (که به آن‌ها اصطلاحاً بحر می‌گویند)، استفاده می‌شود.

ب) صورت نخست:

کِش	تِی	شِ	گَس	تِ	گا	نِی*	مِی	با	دِ	شُر	طِ	بِر	خیز
با	شَد	کِ	با	ز	بی	نَم	دِی	دا	رِ	ءِ	شِ	نا	را
	مستفعلن			فعل				مستفعلن				فعل	لن

صورت دوم:

کِش	تِی	شِ	گَس	تِ	گا	نِی*	مِی	با	دِ	شُر	طِ	بِر	خیز
با	شَد	کِ	با	ز	بی	نَم	دِی	دا	رِ	ءِ	شِ	نا	را
	مفعول			فاعلاتن				مفعول				فاعلاتن	لن

* این هجا به صورت نیم | ای نیز قابل جداسازی است.

در پایان نیم‌مصراع اوزان دولختی (دوری)، همانند پایان مصراع عمل می‌شود. به این معنا که هجاهای کوتاه و کشیده در این هجا (پایان نیم‌مصراع) در هر حالتی، یک هجای بلند به شمار می‌آیند. این نکته در جداسازی هجاهای تشکیل‌دهنده‌ی یک بیت بسیار مهم است، زیرا باعث می‌شود با تقطیع نادرست، تعداد هجاهای دو مصراع، نابرابر شده یا وزن آن‌ها به دست نیاید.

ابتدا وزن هر بیت را استخراج می‌کنیم:

وزن گزینه‌ی الف: مفاعِلُنْ فَعْلَاتُنْ مَفَاعِلُنْ فَعْلُنْ

وزن گزینه‌ی ب: مفعولُ مفاعِلُنْ فَعْلُنْ (مستفعلُ فاعِلَاتُ فَعْلُنْ)

وزن گزینه‌ی پ: مفعولُ مفاعِلُنْ فَعْلُنْ (مستفعلُ فاعِلَاتُ فَعْلُنْ)

وزن گزینه‌ی ث: مفاعِلُنْ فَعْلَاتُنْ مَفَاعِلُنْ فَعْلُنْ

بنابراین گزینه‌ی الف و پ با هم و گزینه‌های ب و ث نیز با یک‌دیگر هم‌وزنند.

اَلْ	کِ	جی	بُ	جا	م	م	نَز	ما	لُ	مِی	تُ	هیست
را	فَ	را	عَ	تِی	سَ	کِ	جَم	شِی	دِ	جَم	نَ	داشت
مستفعلین			مفاعیلن			مستفعلین			فعل			

(ب)

ءا (ا)	ت	شِ	حُب	بُل	وَ	طَن	چُ	شُع	لِ	فُ	رَو	زَد
ءز (از)	دِ	لِ	مُو	مِن	كُ	نَد	بِ	مِج	مِ	رِ	اِس	پَند
مَفْتَعِلَن			فَاعِلَاتُ			مَفْتَعِلَن			فَع			

را	س	تی	کن	کِ	را	س	تا	رَس	تَد
را	س	تا	در	جَ	هان	قَ	وی	دَس	تَد
فاعلاتن			مفاعِلن			فَعْلن			

(ب)

م	حَم	مَد	کا	فَ	ری	نِش	هَس	ت	خا	گَش
ه	زا	را	ءا (ا)	فَ	رِی	بَر	جا	نِ	پا	گَش
مفاعیلن			مفاعیلن			فعولن				

U U --, U --U, -U, --, U -U -, -, -U -U, -UU, ---U, -UU -, ---, -U --, --U, --U -

فاعلاتن فعولن مستفعلن مفعولن مفتعلن مفاعیلن فَعْلن مفاعِلن فَع فاعلاتن فعْلن فَعْلن مستفعل

ابتدا در هر کدام از گزینه‌ها، پایه‌های آوایی را استخراج، سپس براساس پایه‌های استخراج شده، همسانی یا ناهمسانی آن‌ها را مشخص می‌کنیم.

منظور از وزن‌های همسان اوزان یک‌پایه‌ای یا اوزانی است که به تناوب و یک در میان، عیناً تکرار شوند. بر همین اساس، وزن‌هایی از جمله «مفاعِلن فَعلاتن مفاعِلن فَعْلن» یا «مفعول مفاعیل مفاعیل فعْلن»، با وجود تکرار برخی ارکان، ناهمسان به شمار می‌آیند، زیرا این تکرار متقارن و متناوب نیست:

الف) آ ب زنی | د را ه را | هی | ک ن گا | ر می ر سَد (مفتعلن مفاعِلن، مفتعلن مفاعِلن) — همسانِ دولختی

ب) د لَم سَر | ب ها مو | ر ها می | پ سَن دَد (فعولن فعولن فعولن فعولن) — همسان یک‌پایه‌ای

پ) با زی | چ شو ر شَس ت | ک دَر خَل ق | عا ل مَسْت (مفعول فاعلاتن مفاعیل فاعِلن) — ناهمسان

ت) گَش ت آم در | ج ها ن آ | خ ر کار (فاعلاتن مفاعِلن فَعْلن) — ناهمسان

ث) دَل نی ست | ک بو تَر ک | چ بَر خا ست | ن شی دَد (مفعول مفاعیل مفاعیل فعولن) — ناهمسان

ج) ش فای ای | د ل بی ما | ر جَز ل قا | ی ت نیست (مفاعِلن فَعلاتن مفاعِلن فَعْلن) — ناهمسان

۶	۱	۲	۳	۴
۱۲	۱	۲	۳	۴

